

Esélyegyenlőség az elszlávosodáshoz

VADKERTY KATALIN:

*A kitelepítéstől a reszlovakizációig.
Trilógia a csehszlovákiai magyarság
1945–1948 közötti történetéről.
Pozsony, 2001, Kalligram.*

2003 májusában egy felvidéki magyar történész olyan díjat vehetett át melyre idáig nem volt példa. Vadkerty Katalin a legelőkelőbb szlovák irodalmi díjjal büszkélkedhet. Miért is rendhagyó ez manapság? Olyan témát dolgoz fel mely nemhogy az elmúlt évtizedekben, de még mostanság is tabunak számít. A magyar történészek közül Vadkerty Katalin vállalta azt a „kihívást”, hogy szembenézzen a nemzeti tisztogatás és a történelem otrombaságaival. Hihetetlen makacssággal, szorgalommal és teherbírással elérte, hogy ma már egy hármaskönyv tárja elénk a második világháborút követő évek szomorú és egyben gyalázatos történelmét, melyet a cseh és a szlovák politikai vezetés produkált.

Mi is történt a második világháború után a Kárpát-medencében? Vajon milyen embertelen eseményeket vittek véghez ma is élő emberek a győztes hatalmak asszisztálásával? Hogyan érte ez a magyar lakosságot? Hány és hány ember sorsa pecsételődött meg ekkor? A felbomló családok és egy új otthon „megtalálása” vajon hány generációra vetíti ki hatását? Ezekre és hasonló kérdésekre kaphatunk választ, ha elolvassuk Vadkerty Katalin könyvét.

Bár a rendszerváltás már megtörtént, mégis nagy fába vágja fejszéjét az a kutató, aki a volt szocialista országok elmúlt 50-60 éves történelmét próbálja meg az olvasó elé tárni. Talán még a személyes érdekek

nehezítik a kutatást. Az általam ismertetett könyv három részből áll, melyek külön-külön láttak napvilágot. Most az olvasó együtt és kibővítve veheti kezébe a művet. A trilógia részei a következők:

A deportálások

A belső telepítések és a lakosságcsere

A reszlovakizáció

Igen sokatmondó címek ezek, amelyek érdekes és tudományos írásokat tartalmaznak. Ha valaki meghallja a deportálás kifejezést, szinte bizonyos hogy először a náci Németország jut az eszébe. De ez esetben nem erről van szó! A magyar ajkú emberek sokaságát kényszerítették lakóhelyeik elhagyására és kényszer-közmunkára. Hogyan történhet ez meg a 20. század derekán? Milyen eszközökkel próbálta a háború után újjáépíteni a Csehszlovákia önmagát?

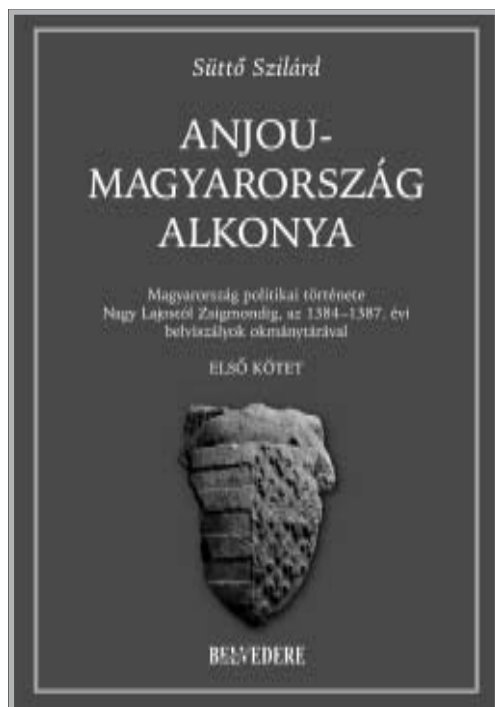
A DEPORTÁLÁSOK ■ Tényszerűen ezzel kezdődött a kisebbségi magyarság háború utáni története. A németek kitoloncolása miatt beállt munkaerőhiányt akarták a magyarok kényszermunka-kötelezettségével „eny-híteni”, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy „ott felejtik” őket, a Szudéta-vidéken. A csehszlovák politikusok a kisebbség megsemmisítésének eszközeként alkalmazták ezt a módszert. Közmunka ürügyén 1946 novembere és 1947 februárja között 43 546 személy deportáltak Dél-Szlovákiából Csehországba. A deportálásokra a karhatalmi erőket vezényelték ki. Ők utasításba kapták, hogy legyenek a magyarokkal szemben ridegen udvariasak, ne társalogjanak velük. A bevagonírozás szigorú rendben történt, bár van, ahol megengedték a magyar szót! Míg a magyarok sejtették hová mennek, addig a fogadó csehek nem tudták, hogy kényszer-közmunkára fogott magyarok dolgoznak lakóhelyeik környékén.

A következő kötet a belső telepítésekről és a lakosságcseréről szól. Ez a legerjedelmesebb része a kutatásnak, mely felöleli a földkérdést (elkobzások), a belső telepítés sokrétű problémáit (kolonisták, külföldi repatriánsok stb.), valamint a csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény összefüggéseit. A számbeli összegezésből megtudjuk, hogy Magyarországról 95 432 személy jelentkezett önkéntes áttelepülésre, ezek közül 73 273 személy települt át. A kitelepítésre Dél-Szlovákiából 105047 személyt jelöltek ki, a valóságban 89660 személyt kényszerítettek szülőföldje elhagyására. Nem kevés szó esik arról is, hogy az ígéretek ellenére az áttelepítés a többségük számára jelentős vagyonesztéssel járt.

A reszlovakizáció a „szlovák etnikai terjeszkedés sajátos formája” volt, a „lélekvásárlás” fondorlatos, s egyben embertelen cselekedete is. A „szlovák nemzet” – egy

agyrémet követve! – azokat akarta visszafogadni, akiket a történelem során „elmagyarosítottak”. Gyalázatos módon azt hitték – bár tudták az ellenkezőjét! – hogy Dél-Szlovákiát elmagyarosított szlovákok lakják. A reszlovakizáció 719 települést és 423 264 személyt érintett, akik a szülőföldön maradás reményében megtagadták magyarságukat. A kötet mindenképpen úttörő jellegű volt, s nem fért kétség ahhoz, hogy a folytatást vállalni – kötelesség!

A magunk részéről örülünk annak, hogy a szlovákiai magyar trauma okaival, hátterével, okozati összefüggéseivel és következményeivel a szerző sikeresen megbirkózott, s az elhallgatások, tiltások és a hazugságok után ma már – menthetetlenül – a múlt is itt áll előttünk. Vadkerty Katalin szakavatott, lelkiismeretes munkája, és bátor döntése, mellyel felvállalta a „lehetetlent”, hálássá tesz bennünket, az olvasóit. KÖDMÖN ANDRÁS

SÜTTŐ SZILÁRD

Anjou-Magyarország alkonya

Süttő Szilárd évtizedes kutatásainak eredményét adja közre kétkötetes monográfiájában. Az első kötet első része Magyarország I. (Nagy) Lajos és I. Károly (Róbert) uralkodása közötti időszakának eseménytörténetét nyújtja az eddigi legnagyobb részletességgel. Munkájához a magyar és külföldi kódexirodalom mellett a Magyar Országos Levéltár vonatkozó középkori forrásanyagának teljes egészét fölhasználta. A kötet második részében ennek a forrásjegyzéknek a pontos mutatóit közli, a második kötet okleveles függelékében pedig azok betűhív latin szövegét és magyar fordítását.

A páratlan munkát nemcsak a medievisztika iránt érdeklődőknek ajánljuk, hanem széles értelemben mindenkinek, akik segítséget keresnek egy európai jelentőségű rendi állam összeomlása rejtélyének megértéséhez.